

та оцінну роль. Ім'я в романі є не просто означенням особи – воно стає символічним ключем до образу, а подекуди й до цілого сюжету.

Список використаної літератури

1. Кокотюха А. Вигнанець і Чорна вдова. Київ: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 320 с.
2. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків : Ранок – НТ, 2012. С. 256.

Алла Боднар,
студентка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник – кандидат філологічних наук,
викладач Лідія Ачкан

РОЛЬ РІДНОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ: ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА ТА ЇХ СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ

Одним із запитів сучасного суспільства є формування особистості, здатної до швидкої соціалізації, критичного мислення, самоосвіти, духовного та фізичного розвитку. І саме мова як засіб відображення культури, менталітету нації фіксує унікальний історичний досвід народу, формує його світогляд, що передається від покоління до покоління, акумулюючи знання, традиції, норми та цінності. Через мовленнєву комунікацію людина вбирає в себе багатовіковий пласт духовних надбань нації, вдосконалює мислення, розвиває моральні якості та стає самобутньою особистістю. Питання впливу рідної мови на формування індивідуальності людини не втратило своєї актуальності й стало одним із важливих аспектів досліджень вітчизняних психологів, педагогів, лінгводидактів, серед яких Виготський Л.С., Сухомлинський В.О., Бакум З.П., Єрмоленко С.Я., Караман С.О., Мельничайко В.Я., Пентилюк М.І. Свій доробок у царині аналізу комунікативних, пізнавальних та інших функціональних впливів мови на формування інтелектуальної особистості залишив і видатний науковець ХХ століття Василь Сімович. Його педагогічні погляди через майже століття співзвучні з Концепцією Нової української школи, серед ключових компонентів

якої визначено компетенізацію освіти, що передбачає передусім вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами [3; с. 6]. Модернізація сучасної освіти, яка реалізується через особистісно-зорієнтоване та гуманістичне навчання, має на меті комплексний розвиток школяра, здатного самостійно здобувати знання і активно соціалізуватися, що може бути досягнуте саме через мову як засіб спілкування, пізнання і впливу.

Метою дослідження є висвітлення педагогічних ідей В.Сімовича про значення рідної мови у формуванні особистості з погляду організації сучасного освітнього процесу.

Наукова спадщина В.Сімовича відображає його громадянську позицію – патріота, котрий понад усе ставив питання збереження рідної української мови та через ґрунтовні розвідки доводив її право на існування як самобутньої, неповторної та важливої для кожного українця. Про це свідчать його такі роботи, як «Рідне письменство. Що кождий українець повинен прочитати з рідного письменства» (1918), «Як стати по-українському грамотним» (1919), «Українська література. Погляд на її історичний розвиток» (1934), «Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини» (1934)

Василь Сімович вважав, що мова – це «одна з найважливіших прикмет самостійности народу» [4; с. 3]. Як явище націтворче, філософське, психологічне та навіть природознавче, мова беззаперечно відіграє важливу роль у житті суспільства. Однак, на переконання вченого, для розуміння впливу мови на інтелектуальний розвиток дитини найбільш відповідним є лінгвістично-структурний аспект. Сприймаючи будову рідної мови, дитина засвоює великий обсяг знань, тоді як «Думка, висловлена чужим складом слів, форм – вимагає умової напруги для перетвору, чи перекладу, чи просто тільки акомодатції, приспособлення, – а все це сполучене з величезною працею мізку, яка й собі домагається відповідного часу» [4; с. 9]. Значно легше дитині засвоювати і використовувати й багатство семантичних образів рідної мови, розмаїття фразеологізмів, омонімів, термінів, структуру словотвору. Вивчені з дитинства

мовні закони сприяють духовному розвитку особистості, тоді як перенесення форм іноземних у мовлення відбувається через приневолення, вважав мовознавець. Як приклад насильного засвоєння учнями іноземних мов, що призвело до сповільнення їхнього інтелектуального розвитку через механічне заучування, В.Сімович наводить ситуацію на тогочасних Закарпатті та Буковині, колишній підросійській території та польських землях під гнітом Пруссії, де політичні впливи поширилися на освіту, і, як наслідок, рівень знань школярів знизився. Український вчений не заперечує необхідності вивчення іноземних мов – він наголошує, що заглиблення у структуру іншої мови можливе лише після доброго оволодіння будовою мови рідної. Концепція НУШ другою компетентністю визначає спілкування іноземними мовами, однак саме за рідною залишає «здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час» [2; с. 11].

Юрій Шевельов зауважував: «По-перше, В. Сімович, як зазначає критик, не розрізняв таких понять, як двомовність та інтерференція (за Ю. Шевельовим: «... іноді Сімович говорить про двомовність, в інших випадках про накладання іншої мови на рідну, що не одне й те саме»), а по-друге, уся Сімовичева стаття є «внутрішньо суперечлива»: «вона звертає од прагматичного підходу до ідеалістичного й бере принципи структуралізму, щоб збудувати на них відверто романтичну споруду» [1; с.7]. Однак незаперечним є прагнення В.Сімовича аргументувати важливість збереження рідної мови через вивчення її протягом дитячих та шкільних років, «а то з упадком мови...перестає існувати народ тієї назви, яку мав до того часу, доки мова його ще жила» [4; с. 2].

У науково-педагогічному доробку В.Сімовича значну увагу відведено ідеї національного виховання. В огляді «Рідне письменство. Що кожний українець повинен прочитати з рідного письменства» він зазначає: «виховане на ріднім письменстві нове українське покоління створює собі на основі його свій окремий, чисто український національно-політичний світогляд, а далі й виставляє свої національно-політичні домагання» [5; с. 3]. Отже, національна ідентичність зрілої інтелектуальної особистості формується, з-поміж іншого, й

силою культурного впливу – художнім словом рідної мови. У Концепції НУШ однією з ключових компетентностей визначено «Обізнаність та самовираження у сфері культури. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [2; с. 12]. Культурологічний аспект сучасного освітнього процесу відображає думки й переконання В.Сімовича.

Отже, концептуальні засади педагогічних та філософсько-культурних поглядів В.Сімовича підкреслюють його принципову позицію як науковця про самобутність української мови, лексичне, граматичне й інтонаційне багатство якої найбільш ефективно здатні впливати на інтелектуальний розвиток дитини, а відтак – сприяти формуванню неповторної особистості з високим рівнем знань та глибоким внутрішнім світом. Позиція вченого співзвучна з положеннями Концепції Нової української школи, яка, відповідно до вимог часу, переорієнтована зі знанневої на компетентнісну та основним пріоритетом визначає формування особистості, здатної «успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [2; с. 10]. Це засвідчує необхідність ґрунтовного вивчення наукового доробку В.Сімовича в контексті становлення сучасної шкільної освіти.

Список використаної літератури

1. Карікова Н.М. Дві статті від одного автора (Про спроби Юрія Шевельова дати належну оцінку мовознавчому доробку Василя Сімовича). URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream>
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua>
3. Сидоренко В.В. Концептуальні засади нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. <https://lib.iitta.gov.ua>

4. Сімович В. Рідне письменство: (що кождий українець повинен прочитати з рідного письменства) [Текст]. Відень: Накл. «Вісника політики, літератури й життя», 1918. 31 с.

5. Сімович В. Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини [Текст]. Львів 1934. 11 с.

Ангеліна Варга,

студентка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник - доктор філологічних наук, професор
Тетяна Вільчинська

СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ПРО ВІЙНУ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ЯК ВИГИНАЄТЬСЯ ВОЄННЕ КОЛО» ЯРИНИ ЧОРНОГУЗ)

Актуальність дослідження зумовлена дискусійною проблемою, пов'язаною із частиномовним статусом дієприкметника у мовознавстві та важливістю його функцій у структурі тексту, що потребує подальшого вивчення. Особливого значення дієприкметники набувають у контексті сучасної української поезії воєнної тематики, де мовні засоби виконують не лише номінативну, а й глибоку емоційно-виражальну функцію.

Мета наукової розвідки полягає у тому, щоб зібрати дієприкметники у збірці «Як вигинається воєнне коло» Я. Чорногуз, систематизувати їх за структурно-граматичними ознаками та з'ясувати їхні функціонально-стилістичні особливості в поетичних текстах про війну, зокрема у забезпеченні емоційної напруги, створенні образності. Дослідження особливостей вживання дієприкметників у збірці «Як вигинається воєнне коло» Я. Чорногуз дасть змогу простежити, як дієприкметник реалізує свій потенціал у досягненні психологічної напруги тексту, його динаміки та художнього осмислення воєнної дійсності.

Зауважимо, що існують різні підходи до визначення частиномовного статусу дієприкметника. Окремі мовознавці вважають, що він позначає ознаку предмета, пов'язану з дією, тому зближують його з прикметником. Інші,